

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.
SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.
hová a kéziratok és az előfizetések küldendők.
Kéziratokat vissza nem küldünk.

— ☞ Megjelen havonta 2-szer. ☜ —

✱ Hirdetések felvételnek SZIGETHI EMIL kiadóhivatalában: ✱
VII., ÓVODA-UTCA 27.

AZOK A BIRÁLÓ BIZOTTSÁGOK!

√x. Most, a hogy az ERZSÉBET királyné műemlék ügye napirendre került, élénk deklódést mutatnak a nagy közönség rétegei ép úgy, mint a napilapok, a pályázatok ügyének és a bíráló bizottságok működése iránt.

Érezhetően nélkülöztük, hogy eddig a bíráló bizottságok összeállításával s ezek úgynevezett «működésével» senki sem törődött komolyan, azok határozatait senki kritika tárgyává nem tette, vagy tenni nem merte. Most se igen sokat várunk a megindított mozgalomtól, — hanem örültünk annak, hogy legalább megindult a lavina s így feltartóztatlanul célja felé fog haladni.

Azért nem reménylünk jelenleg sem az ERZSÉBET királyné műemlékének a pályázatánál semmi javulást a bírálóbizottságok ténykedéseiről, mert hiszen minden felszólalást mintegy agyoncsapta a törvényhozó testület határozata, mely szerint, meg nem appellálható és kívülről meg nem semmisíthető «szoborbiráló bizottságot», nyílt parlamenti ülésben, szavazás útján választottak.

A parlament e határozata nem csak bámulatba ejtette, hanem kétségbe hozó módon hatott a művész világra.

Hogy jön a parlament ahhoz, — minő joga van arra, hogy «szoborbiráló bizottságot» válaszson és feloktroálja magát a nemzet véleményére? mikor az a parlament egy árva garast sem áldozott ERZSÉBET királyné szobrára, vagy műemlékére!

Igazán bámulatos eljárás ez!

Összeülnek a pártklubok és elhatározzák, hogy egy nyílt parlamenti ülésben «szoborbiráló bizottságot» választanak! és minden lelkifurdalás nélkül, önkényűleg oda ülnek a nagy világ elé mint bírálók!

Azok pedig, a kik összeadták, összeszedték a szükséges pénzeket, azoknak semmi beleszólásuk nem lesz a műemlék ügyére; azok majd nézhetik, hogyan rendelkeznek az ő pénzükért a parlament által megválasztott «szoborbiráló bizottság» tagjai. Az adakozóknak még annyi jogot sem hagytak, hogy legalább ők maguk választották volna meg a zsűrit; — de még beleszólást sem engedett az adakozóknak az a testület, a mely a műemlék létesítéséhez egy fillérrel sem járult hozzá, hanem feloktroálta magát «szoborbiráló bizottsággá».

Ily viszonyok között elhallgatott a napsajtó, és legfeljebb a bíráló bizottságok tehetetlenségeiről, érzéktelenségéről, a szobrászok rossz műveiről és egyes — úgynevezett «művészek» indokolatlan előtérbe tolásáról és érdemtelen pártolásáról szólnak a cikkei. Holott épen ott kellett volna megkezdeni a rendszeres munkát, a hol annak művészeti kezdete van: a bíráló bizottság megalakításánál. — De bizony a napsajtó, melynek módjában áll résen állani, meghunyászkodott akkor, a midőn a parlament meglepte a világot az ő «szoborbiráló bizottság» megválasztásával.

Mi szívesen koncedáltuk volna a parlamentnek az ellenőrzési jogot akkor, a midőn az ország királynéjának felállítandó műemlék megalkotásáról van szó. De nem tartjuk sem jogosnak, sem méltányosnak, hogy az országház maga magát deklarálja bírónak — «szoborbiráló bizottságnak» — oly ügyben, a melyhez nincs hivatása, és a mely nem az ő hatáskörébe tartozik.

A következmények meg fogják mutatni, hogy e felszólalásunkkal igazunk van és hogy ez a bizottság nem volt helyén ép

úgy, mint azok a «biráló bizottságok» nem voltak helyén, a melyekről a napilapok az utóbbi időben oly megvetőleg és oly lenézőleg nyilatkoztak...

Az ERZSÉBET királyné műemlék tervezésénél a fő feladat az építőművészé lesz; és csak azután következik a szobrász- és a festőművész.

No, már most képzeljük azt, hogy ezt a par excellence építőművészeti alkotást, egy parlamenti «szoborbiráló bizottság» fogja megbírálni! Kellene, hogy a szerénység tiltsa e bizottságnak, ilyen munkába belefogni.

Halljuk erre azt az észrevételt, hogy az új országház tervének a megbíráására szintén parlamenti bizottság választatott. Igen! És ez a bizottság örökké komikussá marad a «biráló bizottságok» történetében; mert huszonegy tagja közül husz nem akarta STEINDL bécsi gót-stilű tervezetét elfogadni; — másnap azonban, az ügynevezett és a világ csúfságára kített próba(!)szavazások után — a biráló bizottság huszonegy tagja közül, tizenkilenc már elfogadta a jelenlegi új országház német szörnnyalkotás tervezetét...

Tehát ilyenek azok a biráló bizottságok, a melyeknek nem lehet hivatásuk építőművészeti, szobrász- és festőművészeti tervezetek felett bírálatot mondani. Noha az országház tervezeténél még az országház,

mint építtető tulajdonos, ama jogát el kell ismerni, hogy saját pénzén esetleg rossz, vagy szörnnyépületet is csináltathat magának és így jogosítva van akár maga is tervezetét akarni megbírálni. Ebből kifolyólag pedig biráló bizottságát is választhatta. De az ERZSÉBET királyné műemlék megbíráására «szoborbizottságot» választani, minő jogon jut a parlament? e kérdésre felelni senki sem tud, hanem mindenki bámulattal csodálkozik a parlament e ténykedésén.

Még azt fogják felvetni, hogy ebbe a parlamenti «szoborbiráló bizottságba» majd három «szakembert» is meghívnak.

Ez eljárás ellen az érdekelt művészeknek egyhangulag állást kellene foglalni; — mert nem holmi KELETI-féle három «szakemberre» van szükség, hanem az kell, hogy a biráló bizottság túlnyomó többsége valódi művészekből álljon, a kik hivatva lennének, — nem kegyelemből helyet foglalni a parlamenti «szoborbiráló bizottságában», hanem a kik művészi inspirációktól áthatva, döntő ítéletet mondhatnának és mondanának is a pályázati tervezetek felett.

Ilyen bírálók vannak hivatva ítéletet mondani az ERZSÉBET királyné emlékének felállítandó műemlék tervezése felett, — de semmi esetre sem a parlament által megválasztott «szoborbiráló bizottság».

TUDOMÁNY ÉS MŰVÉSZET.

Vz. Az Üllői-út 1. sz. boncolástani intézetben dr. FELYESNICZKY KÁLMÁN művészeti boncolástani előadásokra hívta meg a művészeket és érdeklődőket. Az előadások mult hó 23-án pénteken este 6 órakor kezdődtek és hetenként ugyanama időben ismétlődnek nagyszámú hallgatóság előtt.

Művészetünk őszinte hívei eme előzékeny vállalkozásban művészeti viszonyaink fejlődésének örvendetes mozzanatát üdvözölhetik. Ez is bizonyosága annak, hogy hova-tovább nevezetesebb tért hódít köztudatunkban a soká nélkülözött igazság, mely szerint a kultúra legfontosabb tényezői közé tartozik a művészet. Nélküle minden más téren való sikereink dacára egyoldalúak, fogyatékosak maradnának;

ellenben hozzájárulásával összes produktívitásunk a célszerűségnek megfelelő, speciális értékeken kívül a magasabb szellemi tendenciákkal érintkező abszolút becsű tartalmat nyer.

Azonban, hogy a művészetek ily szuverén uralmat gyakorolhassanak, a sokoldalúság és magasabb tökéletesség színvonalán kell helyet foglalniok.

A képzőművészetek akár a képzett, akár a reális világból veszik tárgyukat, működésük anyagát mindig a pozitív igazságokon és azok törvényszerűségén alapuló természet szolgáltatja. A természet megértéséhez pedig maga az érzékelés nem elegendő, hanem biztos tudás szükséges, az érzést vezesse és annak alapjául szolgáljon.

Egy szobrásznak vagy festőnek, a ki például az embert akarja ábrázolni, alaposan kell ismernie az ember lényének ama alkotó részeit, melyek által az más lényektől különbözve, fizikai és morális természetét juttatja kifejezésre.

Ennél fogva legelső sorban részletesen tanulmányozandó az alaktani bonctan, mely az emberi test pompás gépezetét bontja szét, hogy érthetővé tegye mechanizmusát és ebből következő formaváltozásait. Azután következik annak megfigyelése, hogy az ember szellemi és kedélyi világának mozzanatai külsőleg miképen nyilvánulnak?

Folytatólag a művészi aspiránsnak tudomást kell szerezni az egyes emberi fajok jellemvonásairól és ama jellemvonásokról, a melyek a társadalmi osztályok alakjait életmód és foglalkozás szerint megkülönböztetik.

Miután pedig így végighaladt volna a típusok egyetemes és részleges vonásainak skáláján, hatalmában leend az egyed egyéni sajátosságait érvényesen kifejezésre juttatni vagy ellenben céljaihoz képest az előbbieknek alárendelni, a midőn péld. nem portré-festésről, hanem egy előre megállapított kompozícióban alkalmazandó típus ábrázolásáról van a szó.

Csupán az érzésre támaszkodó művészeti tevékenység hasonló a tanulatlan süketnéma elméjének tevékenységéhez, a melyben a nyelv által kifejezett meghatározások és nevek híján a képzetek mindig homályosak, bizonytalanok maradnak és az emlékezetből is gyorsabban elenyésznek.

A dolgok logikai rendjéből következik, hogy valódi művészet nem is képzelhető a megfelelő tudás nélkül, a mennyiben tudatos független tevékenysége ott kezdődik, a hol a művész már túl van bizonyos anyagi nehézségeken és szabadon disponál modelljeivel, képes lévén azokat tetszés szerint egészben vagy rész- vagy más alakokból vett vonásokkal összekombináltan illeszteni bele kompozíciójának keretébe.

Az ilyen művészi kapacitás aztán jogosultsággal bír arra nézve, hogy intenciói-

nak igyekezzék érvényt szerezni. Stilizálhat, szimbolizálhat, festhet a műteremben, avagy a szabad ég alatt (Plein air [!]) és megpróbálkozhat azzal, hogy új irányzatokat teremtsen. — Tőlük remélhető ama üdvös tevékenység, mely a grand art fölvirágzását lehetővé teszi, kiküszöbölvén a művészet anarchistáit, a kik nem lévén képesek egy anatómiai, vagy geometriai igazságokra visszavezethető formát megrajzolni, vagy megmintázni, egy természeti hatást hűen visszaadni, idomtalan alakzatokkal, érthetetlen színteltekkel leplezik tehetetlenségüket, kísérleteik torzszülötteit elkeresztelik impresszionizmusnak, verizmusnak, tachizmusnak stb. és még maguknak követelik a közönség hódolatát!

Ezeknek a firmáknak sikerült fogalomba hozni azt a véleményt, hogy a tanulás és tudás veszélyezteti a tehetség eredetiségét, mely vélemény a sajnálatosan túlnyomó ignorancia részéről élénk tetszéssel fogadtatott.

Hanem a ki a mánál messzebb lát, erre nézve a minden kétségen fölül álló, korszakalkotó egyéniségek példájában találja meg a cáfolatot.

A reneszánsz megteremtői túlnyomóan sokoldalúlag művelt- és alapos tudással bíró egyéniségek voltak, a kik a képzőművészetek minden ágában járatossággal bírtak.

LEONARDO pedig egyszersmind korának összes ismereteivel rendelkező tudós volt; míg MICHEL ANGELO, titáni szellemi ereje dacára, nem találta magára nézve megálázónak, egy-egy szakmának tanulmányozását éveken át gyakorolni s így 9 évet szentelt csak az anatomizálásra! Ki merné állítani, hogy ez által veszített egyéniségének értékéből?!

Azért mindent egybevetve: kétségtelenül a jövő dúsabb idők előjelei nyilatkoznak meg ama eseményben, a midőn az orvosi tudomány megnyitja csarnokát és testvériesen nyújt kezét a művészetnek, hogy tekintélyének színvonalára emelkedni segítse azt.

Legyen áldott és foganatos ez a szép ötlet!

A SZOBRÁSZOKRÓL ÉS A BIRÁLÓKRÓL.

A hogy a királyné szobra napirendre került, a napilapok is nagyobb figyelmet fordítanak művészeti ügyeinknek.

Örvendetes tudomásul vesszük ezt a jelenséget és készséggel regisztráljuk a művészetről elhangzó szavakat — jobb jövő zálogául. Jelenleg a MIKSZÁTH lapjából teszünk ide vonatkozó idézeteket, melyek úgy a nagy közönség visszhangjaként zengedeznek és arra való, hogy az érdekeltek megszívleljék. MIKSZÁTH lapja a királyné szobráról szólva, felveti a kérdést:

Nemzetközi legyen-e a pályázat a királyné szobránál vagy sem? Hát ez bizony nehéz probléma. A külföldön mindenestre jobb szobrászok vannak, de éppen a legkiválóbbak nem szoktak a pályázatokon résztvenni — kivált olyan országokban, a hol a zsűriről joggal lehet fölteni, hogy még nagyon zöld. Itt egy PHIDIAS is kitenné magát annak, hogy valami primitív szobrász átszurt szívet ábrázoló sablonterve nyerné meg zseniális és mert zseniális, tehát merész koncepciója elől a pályadíjat és a — megbízást, no még a megrendelést, mert nálunk ezredéves műemlékeket megrendelés szerint gyártják. Mi következik tehát ebből? Az, hogy ha nemzetközi pályázat lenne is, akkor is csak a rossz szobrászok pályáznának, a rossz szobrászok pedig nem csinálnának jobb szobrot azért, hogy százan vannak. Azonfelül a saját rossz szobrászaink és a külföldi rossz szobrászok közt az a különbség, hogy a mieink jobban megértik (?) a magyar hangulatot a királyné iránt, mint az idegenek. És most jön az, — quod erat demonstrandum, — hogy egy jó szobor megalkotásának voltaképpen két akadálya van.

Az egyik, hogy a magyar szobrászok felette gyengék.

A másik az, hogy a magyar zsűrik gyengék.

Az elsőn még lehetne segíteni, a másodikon lehetetlen.

És hogy az eddigi magyar szobrok szintén nevetségesen kezdetlegesek, az csak kisebb mértékben a szobrászok hibája, nagyobb mértékben a zsűriké, kik a pályamunkák közül, ha tiz közepes van és egy egészen ízléstelen, okvettele-

nül ezt a tizenegyediket választják. Így volt ez eddig minden pályázatnál. A ZUMBUS DEÁK-ja gyönyörű volt, de nem kellett nekik, az ANDRÁSSY ideákból is a legesetlenebb nyerte meg tetszésüket.

De ezen nem is lehet csodálkozni. Felületes nagyurak, a kik valaha átszaladtak a müncheni pinakothekán s ott voltak a MÁRIA TERÉZIA-szobor leleplezésénél Bécsben, sőt fiatal korukban jártak (többnyire metresszeikkel) Flórencben vagy Milanóban, a kik nem lusták néha társaságokban csevegni valamit a szobrokról, építményekről, azokról, a mi a vasuton a kalauzból emlékezetükhöz ragadt, rendszerint ezek a nagyurak szoktak a szoborügyekben zsűri lenni. Honnan tudnák ők szegények, mi a szép? Nem csak szem kell ahhoz, hanem lélek is. A művészeti szépség nem olyan, mint a ballerina, hogy a nagy ur előtt legott leveti a fátyolát (meg egyebet is); a művészeti szépség csak a beavatottak előtt lebbenti felbájait.

Hja, az ízlés! Nem kis dolog az. Még lejjebb a hétköznapi dolgokban sem. Hogy töri magát a kurtizán, hogy úgy öltözzék, mint a tisztességes nők. Örökre próbálja és soha el nem találja; pedig olyan könnyűnek látszik.

Ez már így van, tisztelt urak! A zsűri a nagy akadály, ez a dilletáns, félig tájékozott, félig ignoráns zsűri. Ez öli meg a szobrainkat. Annál már intelligensebb, hogy ne szóljon hozzá a szoborhoz, s arra meg nem elég intelligens, hogy a sablonokból és primitív motívumokból képes volna kibontakozni; tehát elrontja a dolgot s ezért nem csinálhatna még PHIDIAS se jó szobrot. Mert ha jó volna, nem tetszhetnék nekik s ha tetszenék, nem lehetne remek.

Bocsánat e gyöngédtelenségekért nagyméltóságú, méltóságos és nagyságos urak. Önök végre is nem hibásak, mert önök hiszik, hogy van ízlésük — mint a hogy mindenki hiszi a világon, mert az végre is relativ, kinek mi szép. Önök azt tartják, hogy egy kereskedőt csak úgy lehet ábrázolni, hogy egy váltó legyen a kezében, egy törvénytudóst, hogy egy törvénykönyv legyen a kezében, egy szónokot, hogy a kezei szavalásra legyenek szétterpesztve. E miatt nem szabad disputálni

önökkel. Csak megjegyeztük, hogy ha véletlenül egy szép, merész, tehát szokatlan pályamű bejönne, önök azt leszavaznák.

De nem kell félni, nem jön be ilyen pályaterv, abból, a mi eddig felmerült, nem mutatkozik semmi nagyobb koncepció. ATZÉL BÉLA báró poétikusan megrajzolt terve, valamint azé, a ki kápolnát akar a Mátyás-templomban, nem nyert a közvéleményben tetszést. És méltán. Mert mindenki a királyné alakját, a szép királynét akarja megtestesülve látni hófehér márványban. Ez az egy bizonyos.

De hát ez csak mind beszéd, sok beszéd, nagyon sok beszéd s valamennyi (?) eddigi indítvány és fölvetett idea csak arra tanít meg, hogy milyen legyen a szobor.

Hiszen majd úgyis mindent kigondol, elintéz szépen, sorjában a — szobor-zsúri, a mely már meg is lett választva és a melynek tagjai, tisztelet, becsület a személyeknek, nem arra valók, hogy egy nagy műemlék felett bírálatot mondhassanak és a kikre a fenti MIKSZÁTH lapjának a kritikája nagyon is reá illik.

Visszhangja is akadt e cikknek és úgy látszik, hogy szobrász irhatta, mert egész vehemenciával a bíráló bizottságok ellen fordul és konstatálja, hogy a magyar pályázatok elvesztették a külföldön minden hitelüket, mert a zsúrik teljesen kompromitálták azokat. A multa vonatkoztatja állításait és a következő példákkal illusztrálja a zsúrik működését:

DEÁK FERENC államférfiúi nagysága átment nem csak a magyar köztudatba: szereplésének történeti jelentőségétől át van hatva az egész művelt külföld is. Mikor tehát a haza bölcsének a magyar nemzet szobrot készült emelni s nemzetközi pályázatot hirdetett, az idegen művészek is teljes inspirációval küzdtek a babérért.

És mi történt?

A zsúri külföldi tagjai, nevezetesen dr. HAENEL ERNŐ † (Drezda), WAGMÜLLER MIHÁLY † (München), és báró FERSTL tanár (Bécs), egyhangulag ZUMBUSCH modell-jét itélték a legjobbnak, a bíráló bizottság plénuma mégis HUSZÁR-nak adta oda a szobrot.

ANDRÁSSY GYULA gróf szobrára is nemzetközi pályázatot hirdettek. Mikor döntésre került a dolog, a bírálók összeültek. Tudnunk kell azt, hogy a zsúri háromszor szokott szavazni, körülbelül úgy, mint a hogy a törvényjavaslatok fölött szavaz a

parlament első, második és harmadik olvasásban. Az ANDRÁSSY-szobor zsúrije is úgy tett. Az első szavazás eredménye az lett, hogy EBERLEIN müncheni szobrászszal kell megcsináltatni a szobrot. Másodszorra a zsúri ugyanezt mondta ki. Harmadszorra...

Nos, rossz nyelvek azt beszélnek, hogy a zsúri tagjai, közvetlenül a harmadik szavazás előtt, lerándultak ESZTERHÁZY grófhoz Tatára, a hol nagy vendégség volt. És mire hazajöttek, bizalmuk EBERLE iránt megrendült és a harmadik szavazásnál ZALA GYÖRGY kezébe tették le a szobrot.

Az operánál is nemzetközi pályázat volt. Felvonult akkor néhány külföldi előkelőség, mint BONNSTÄDT † (Gotha) stb. Belföldi és külföldi építészek egyformán ambiciónálták azt, hogy az első magyar dalmű-színház számára monumentális tervet készítsenek.

A zsúri itt sem vette komolyan a külföldet, az idegen pályázóknak adott ugyan szép díjakat, az opera fölépítésével YBL-t bízta meg.

Az új hid és vásárcsarnokoknál a nemzetközi pályázatnak hasonló eredménye lett, mint az előző esetekben. Az új hidnál nagy figyelmet keltett egy német terv a sodronykötél-rendszerrel; meg is jutalmazták. A hidat azért még sem ennek a tervnek a készítője építette.

A vásárcsarnok-pályázatnál két francia ember részesült feltűnő méltánylásban és végre is — PETZ tanár került ki győztesnek a versenyből.

Mi senkit sem gyanúsítunk, de a külföldön ma tényleg az az impresszió, hogy Magyarországon valahányszor nemzetközi pályázatot hirdetnek, az idegenek részvételét csak alakszerű dolognak tekintik, az idegen művészeknek díjakat osztanak, de a munkával egy-egy protekciós magyar «művészt» bíznak meg.

Ezért hiába várnók azt, hogy ERZSÉBET királyné szobrára, ha esetleg nemzetközi pályázatot hirdetnének, a külföld komoly művészei is eljőjenek. Maradjunk meg tehát a nemzeti pályázatnál és tegyük úgy, mint Németországban és Franciaországban akárhányszor megteszik (legutóbb Berlinben a Kaiser Wilhelm-Denkmal-nál), hogy ha az első pályázat nem sikerül, hirdetnek egy másodikat és harmadikat. Főként pedig ne verjük a reklámdobot bizonyos «művészek» mellett. Még a legjobbak érdekében sem helyes a hangulatcsinálás.

Hiszen a pozsonyi Mária Terézia-szobor ellen, a melyet egy nagytehetségű szobrász készített, szintén hallottunk komoly kritikai ellenvetéseket.

Egy igen tekintélyes szakférfiú mondotta e szoborra, hogy lótanulmányi része fo-

gyatékos*) és olyan hatással van rá, mintha bérkocsi-állomáson hóesés idejében egy fiakkerlő plasztikai tréfát űzne.**)

*) És ebben igaza volt!

**) Van ennek más hibája is.

A SZERK.

A FŐVÁROS MŰVÉSZETE.

Dicséretére legyen szólva, a főváros a művészetek iránt — különösen GERLÓCZY idejéből — érdeklődéssel viseltetett; azonban a jó szándék az érdekcsoportokon szenvedett hajótörést, mert ezeknek az érdeklődése hatalmasabb, mint a művészeté, de egyúttal különböző is a művészeti érdekektől. — Ezen körülményen kívül még a hivatatlan és ügyetlen kezek is lerombolják mindig a főváros legjobb intencióit, kénytelen volt ezt maga a fővárosi úgynevezett művészeti bizottság a legutóbb megtartott ülésén tapasztalni.

Annak idején a fővárosi közgyűlés elhatározta, hogy KAMMERMAYER KÁROLY volt polgármesternek díszes síremléket állít. A mérnöki hivatal tiz tervet készített, a melyeket a képzőművészeti bizottságnak bemutatnak. A bizottság azonban egyik tervet sem tartotta alkalmasnak a végrehajtásra s elhatározta, hogy szobrászok és műépítők között szűkebb-körű pályázatot hirdet.

Miért bízta a városi tanács egy művészi föladat megoldását a mérnöki hiva-

talra? Nyilván azért, mert azt vélelmezé, hogy szobrász, piktor, építész meg mérnök mind egy kráfli és a mihez az egyik tud, ért hozzá a másik is. Ez az édes tudatlanság megteremtette gyümölcsét s a fővárosi tanács most meggazdagodott egy tapasztalattal, azzal, hogy mérnök és művész két különböző fogalom.

Tartsa a tisztelt tanács a maga mérnöki közegeit a nagyon is szükséges és elintézetlen dolgok végrehajtására; — pl. a csatornák, az utak építésére; — de mondjon le arról a badar eszméről, hogy építőművészetet, szobrászatot vagy festészetet hivatalban lehet megrendelésre csinálni, a mint azt nálunk a fővárosi tanács, az érzéktelen s ily ügyeket nem értő közgyűlése nyomása alatt, csináltatja. Ezt a badar dolgot sehol a világon nemesak hogy nem csinálják, de meg sem kísérik. Csak nálunk, a mint látjuk, komolyan — felsülnek vele.

Talán a fővárosi tanács végre befogja látni, hogy mérnöki hivatala által művészetet nem rendelhet meg és nem csináltathat vele.

A SZOBRÁSZOK FELJAJDULÁSA.

Kecskemét városa országos gyűjtés útján emlékművet akar felállítani a birtokában levő Pusztaszer-Árpádhalmán. E célból érintkezésben volt LOVAS LAJOS szobrászszal, a ki két évig dolgozott a megbeszélte művön; de a végén a város saját kebelbéli emberét, egy rajztanárt bízott meg a szobor elkészítésével.

Annyi bizonyos, hogy a szobrászszal nem szépen bántak el és úgyszólván ki játszották. Erre azután a szobrászok egész serege felzúdult (és méltán) s telekiabálta

napilapok útján (és helyesen) az egész világot a méltánytalan eljárás leírásával.

Szobrász kartársaink ez eljárását helyeseljük; méltányoljuk is jajgatásukat. Aláírjuk mind azt, a mit ők a bíráló-bizottságokról írnak. Így pld. azt adják elő, hogy a szoborbizottság tipussá vált Magyarországon, különösen a legutóbbi, szoboröntő években. A szoborbizottság az a homogén tömeg, a mely csodálatos egyértelműséggel abban keresi föladatát, hogy laikus elméből született utasítások-

kal és észrevételekkel megakadályozza a szobrászok ihletének szabad szárnyalását, megcsonkítsa akarateréjét, bénává tegye tehetségét. A szoborbizottság majdnem mindig többet ért a művészethez, mint a szobrász. A szoborbizottság — állván városatyákból, ékestollu főjegyzőkből, ügyvédekből*) és derék háztulajdonosokból, — tökéletesen kompetens arra, hogy véleményt mondjon: Ez a szobor rossz, mert a kardkötő hosszabb a kelletténél. A szoborbizottság aztán indítatva érzi magát, hogy ugyanezen hibánál fogva ennyi meg ennyi száz forintot levonjon a szobrász tiszteletdíjából.

Hát ha a szobrászok így panaszkodnak a bíráló-bizottságokra, mit szóljanak a pályázó építésznek az ő bíráló-bizottságaikra?! Erre már azután nem lehet szatyrát írni! Az építészeti pályázatoknál szépen be lesznek osztva a pályadíj-kiosztások a szerint, a mint egyik-másik

*) Még ez is?!

A SZERK.

építész «beválik» és «pariroz», — akkor ezek és ilyenek részesülnek pályadíjokban. Mondhatjuk, hogy az építészeti bíráló-bizottságok az utóbbi időkben oly botrányos dolgokat műveltek, hogy minden önérzetes építőművész félrevonulni volt kénytelen, mert egy obskurantizmussal a harcot felvenni méltóságon alólinak kell hogy tartsa. Így azután ezek a táglelkiismeretű emberek magukra hagyatva, grasszálnak kényük-kedvük szerint. Vidéki városokban nagy hűhóval bírálatokat ejtenek meg kicsinyes dolgok felett, hogy a könnyen hívők szemeit homokkal behintsek és hogy a hulladékokon rágódjanak azok, a kik különben jobb sorsra és jobb munkára érdemesültek.

A szobrászok lándzsát törtek egy társuk mellett, mikor igazságtalanságot tettek vele.

Az építészek ellenben nem kergetik el rossz bíráló-bizottságaikat, hanem fejet és hátat hajtanak kancsukájuk alatt.

Mindenki úgy arat, a hogy vet...

KELL-E PROGRAMM A KIRÁLYNÉ-MÜEMLÉKRE?

Írta: TÖBB ÉRDEKELT MŰVÉSZ.

Napról-napra folyvást gyarapodik a tekintélyes összeg, melyet a nemzet hálás kegyelete hord össze, hogy megdicsőült királynénk emlékét századokra szóló méltó művel örökítse meg. És a midőn egy szívvel és lélekkel buzgólkodnak abban, hogy e szép terv anyagi föltételeit a lehető legrövidebb idő alatt előteremtsék és annak mielőbbi megvalósítását lehetővé tegyék, kétségtelenül mindnyájan egyetértenek abban, hogy e műemléknek kifejezőnek, fönségesnek, pazarnak és mindenek fölött — művészinak kell lenni.

A lelkesedés heve véleményadásra bírta az illetékeseket és szakértőket, nemkülönben megszólaltatta ama buzgó laikusokat, a kik ötleteik legegységibb eredetiségeivel pályáznak arra a hazafias célra, hogy a nemzet nagy alkotása mentől tökéletesebben sikerüljön. E vélemények forgalomba hozták az általános esztetikai igazságok szellemesen kifejezett bölcseségeit és a nekibuzdult jóakarát némely

mosolyra gerjesztő furcsaságát is; csak egyet nem sikerült mindezideig megállapítani: hogy milyen legyen hát, a testet öltő valóságban, a királyné szobra?

Mert miként a mi finom szellemű irónk, ÁGAI ADOLF, minden nagyképüsködést szerényen mellőzve, őszintén elmondotta: «Mintha a javából való honi szobrász volnék, azóta, hogy szóba került az «ERZSÉBET-emlékszobor», föl az én fejem, forr az én szívem is, hanem szobor képe tisztára még nem szűrődött le bennem és még nem látom olyannak, mint a milyennek szeretném!» — úgy a többi művelt laikusok sem igen érhetnek el többet, mivel inkább szívökkel érzik e mű föltételeit.

Eme érzést aztán szavakban kifejezésre juttathatja a poéta és akkor lesz belőle egy magasan szárnyaló szép költemény, — de semmi esetre nem szobormű, a matematikai igazságokhoz kötött, szilárd formákba csak a művész öntetheti, a kinek hivatása: a morális té-

nyeket esztétikailag átstilizáltan érzékelhetővé tenni.

Tehát épen a helyzet és a formák találó megválasztásában és a tökéletes kivitelben nyilatkozik meg az alkotó ereje. Erre nézve instrukciókat adni, a részletekbe menő föltételeket szabni, annyit jelent, mint eleve szárnyat szegni az eredeti, meglepően nyilvánuló leleményességnek, művészi eszmének.

Hátha még eme beleavatkozás oly hozzá nem értő tagokból álló szobor-bizottságok-tól származik, mint a minők nálunk szoktak szerepelni.

Teljesen jogosult a vád, hogy a magyar emlékszobrok túlnyomó része desperatusan rossz; hanem e mellett mindig tekintetbe veendő, hogy a szobor-bizottságok-nak van benne a nagy részök, mivel gyakran saját fontosságuk demonstrálása végett beleokvetetlenkednek a tervezetek átalakításába és addig változ-

tatnak rajta, míg teljesen sikerül azt kiforgatniok összefüggő konstrukciójából.

Azért a tapasztaltakon okulva, kívánatos lenne, eltérni az eddigi szokástól és a királyné szobrának pályázatára nem adni ki programmot.

Ez a legfényesebb alkalom, hogy művészeknek érvényre juttathassák tehetségeiket. Ne vessenek ennek mesterségesen gátat!

A kik pedig amaz isteni virtualitásnak híjával vannak, azokat úgy sem képes semmiféle szobor-bizottság megihletni és a program nem fogja őket művészekké tenni.

Mindenesetre örvendetes jelenség, ha közönségünk nem csupán filléreivel járul az emlékterv megvalósításához, hanem egyszersmind maga is megvitatja kivitelének érthetőlegesen módozatait, mivel ez a legaktuálisabb esztétikai tanfolyam: hanem azért a művészeknek engedjenek szabad szárnyalást!

VELENCE FESTÉSZETE A XV. ÉS XVI. SZÁZADBAN.

Velence festészetének a XIV. század végéig terjedő történetéből kiviláglik, hogy a pompaszerető Byzanc-ból származó művészeti elemek GIOTTO iskolájának Olaszország többi tartományai-ban diadalra jutó szellemét mennyire ellensúlyozták, sőt fölülmulták.

A XV. században hova-tovább letűnt a napirendről ez a küzdelem, midőn új nemzedékek új célok után törekedtek és a midőn az északi szárazföldön, Friuliban, jelentékeny művésztehetségek révén egy olyan művészet keletkezett, a melynek uralmát ellenállás nélkül, sőt örömmel ismerte el Velence városa és egész tartománya.

A friuli-i származású PELLEGRINO DA SAN DANIELE, CUNA DA CONEGLIANO, ROCCO MARCONI, MARCO BASAITI, PORDENONE, GIORGIONE és eme fényes csoport nagyjai közt a legnagyobbat, TIZIAN-t emlegetve, egyszersmind a velencei festőiskola dicsőségének forrására utalunk.

Ha ebből következőleg a tehetségek megáldott tartomány helyszínére megyünk és látjuk bájos sötét erdőktől szegélyezett,

magas, dolomit falaktól védett zöld völgyeit, fény- és színpompában ragyogó rónáit, jól épült városait, nem csodálhatjuk, hogy ilyen szép és pazar természeti környezetben, alapjában véve egészséges és erőteljes nép közt, melynek a művészethez való egyházi-vallásos viszonya semminemű hátrányos befolyásnak nem volt kitéve, — a politikai villongások és háborus események dacára olyan tehetségek keletkeztek, a kik magas, sőt a legmagasabb tökéletesség fokára bírtak emelkedni. Ellenben csodálatos, hogy e kedvező hatás nem nyilvánult már elődeiknél is, hogy a nevezett tehetségek úgyszólván előzmények nélkül jelentek meg és erejük kifejtését nem a közvetlenül létezőhöz való csatlakozásnak, hanem külső befolyásoknak köszönik.

Igaz ugyan, hogy a flórenci műirány, mely fél Európa fölött diadalmasan kiterjedt, Friuli-ba is bejutott, mint ez a S. Salvatore vártemplomban, Colalto-ban, továbbá a treviso-i S. Niccolotemplomban látható, mindazáltal eme művek sem eléggé jelentékenyek és részint

idejüket multák, hogy ép oly kevésbé volt lehetséges a hozzájuk csatlakozás, mint a bizantinizmushoz, a melynek romjain az új művészet keletkezett.

Úgy a bizantinizmus, mint a GIOTTO-féle irány már elvirágzott s az új alkotások új ízlést követeltek.

Toskánában nagy erélylyel haladtak a természeti studium ösvényén, a melyet GIOTTO a tökéletes művészet föltételeként létesített, a nélkül, hogy az antik művészettől öröklött, a szépség és nagyszerűség törvényei alá rendelt formalkotás szabadságát megtagadták volna. Míg Olaszországban ez az átalakítás a fejlődés útján ment végbe, a német művészet eme irányban a legerősebb forradalmak egyikét élte át. A bizantinizusból keletkező, messze kiterjedő kölni festőiskola helyébe a VAN EYK fivérek flandriai művészete lépett, a legapróbb egyéni vonásokba mélyedő naturalizmusával, a mely nem csupán az arcokra és testidomokra, fegyverekre, öltözetekre és házi eszközökre szorítkozott, hanem a valóság összes birodalmát, városaival, falvaival, váraival, erdeivel, hegyeivel és völgyeivel együttesen hatáskörébe vonta, nagy szeretettel és hűséggel utánozván azokat és a természetet állítván a művészet általános, korlátlan zsinórmértékéül. Ismeretes tény, hogy ez a stílus az ujonnan fölfedezett olajfestéssel egyetemben Németalföldről gyorsan és hódítóan terjeszkedett szét egész Németország, Franciaország, Spanyolország és Anglia fölött, sőt még Olaszországban is befolyást bírt gyakorolni. Azonban Frinliba — úgy látszik — sem HUBERT-től sem VAN EYK-tól, avagy ROGER-től, MEMLING-től, GERARD DÁVID-től nem kerültek művek. A flandriai mesterek realizmusa már Franciaországban és Bajorországban, lehetőleg otromba naturalizmusba ment át és az Alpeseiken keresztül vezető útjában, Frinliban — az ott található kísérletek után ítélve, szintén nem nyert semmit kellemben. Azonban egy irányban tagadhatlanul gyakorolt hatást, a mely abban állt, hogy a művészi érzéket a való élet felé terelte és a természet tüneményeinek megfigyelésében fokozta ügyességét. Velencében úgy, mint Genuában, Pizában, Flórencben, Nápolyban és Rómában a legközvetlenebb módon ismerkedtek meg a transalpesi művészettel és bámulatos műveivel és mivel a művé-

szetnek eme székhelyein már elegendően tisztában voltak a formák és proporció korrektségével, az árnyék és világosság által létrejövő modellációval, sőt még a távlat törvényeivel is, és a mennyiben itt is gyakorolták a természet erélyes tanulmányozását, a nélkül, hogy egyszersmind fölládozták volna a velük született széperzéket és nemes mérsékletet, úgy módjukban állt a maga nemében tökéletes idegen dolgot föltétlenül megbámulni, sőt a velük ellenmondásban nem levő dolgokat elsajátítani, mindazáltal arra nézve, hogy magukat ennek teljesen átadják, vagy azt utánozzák, sem nem táplálhattak óhajt, sem képességgel nem bírtak.

A leghatározottabban nyilvánult ez Flórencben, a hol DOMENICO GHIRLANDAJO, a ki az utánzást szerencsével és ügyesen kísérte meg, azonban nem talált ebben utódra.

Másként álltak a dolgok Frinliban, a hol alig rendelkeztek a legfogyatékosabb eszközökkel, hogy egy műalkotás előfeltételeinek eleget tegyenek. Pieve di Cadoreban, a dóm sekrestyéjében van a XV-ik századból való kép, melyek KRISZTUS születését, az angyali üdvözlést, a három királyt és a templomi bemutatást ábrázolják és határozottan az óflandriai jelleggel bírnak. Az alakok háttere arany, azonban arányaik bizonytalanok, rajzuk gyöngye és szellemtelenségüket áhitatosság gyanánt akarják kiadni. Frinli többi városain és helységein átvándorolva, még több hasonló műre akadunk, a melyek közönyös fölfogással, durva előadással, hibásan és stíltelenül vannak megrajzolva, kivitelük pedig gyarló. 1400. körül Belluno és környékén két festő működött (név szerint SIMONE DA CUSIGHE és MATTEO CESA), a kik nem sorozhatók külön osztályba. Nagyobb számmal működtek hasonlóan jelentéktelen társaik Serravalleban és környékén. A mely mű ezek átlagos produktumainak értékét meghaladja, az már a kívülről jövő befolyások következménye.

Némileg magasabb fejlődöttség fokán áll JACOBELLO DEL FIORE, a Serravalle-i S. Lorenzo templomban lévő oltárképe SZT. JEROMOS főalakjával.

Az oltárkeretek, valamint más festett és aranyozott faragványok készítését különösen a két TOLMEZZO fivér: DOMENICO és MARTINO gyakorlta túlnyomóan. Tevékenységük kivált Udiné-re és környékére terjed ki 1480-tól 1500-ig.

Ugyanott, S.-Vito-ban és a környék más helységeiben 1462—90 körül egy ANDREA BERTHOLOTTI nevű ember, a kinek az udinei tanácsházban levő «megfeszítés»-ét egy műbíró úgy jellemzé, hogy inkább hasonlít egy régi szőnyeghez, mintsem festményhez. Alig különbözik elődjétől GIANFRANCESCO DA TOLMEZZO, a ki a Provesano főtemplom chórusát freskókkal látta el.

A század vége felé az északi művészet befolyását nagy mértékben ellensúlyozá a délről jövő jótékony áramlat.

Velencében a XV-ik század elején három művész neve válik ki. Ezek: SACOBELLO DEL FIORE, DONATO és FRA ANTONIO DA NEGROPONTE. Az első a dózse-palota számára Szt. Márk szárnyas oroszlánját festette; továbbá a Scala della Carità apostolait; a Tribunale del Proprio számára a Justitiát ábrázoló festményt; és Cenedá-ban Mária megkoronázását; MADONNÁ-t két angyal közt. (Utóbbi az akadémia gyűjteményében van.)

Festői szempontból nem ügyetlen, azonban rajzilag igen gyöngye a JACOBELLO tryptichon-ja. DONATO-nak a szárnyas oroszlánt Szt. Jeromos és Agoston közt ábrázoló képén kívül minden műve eltűnt. Ellenben NEGROPONTE Velencében S. Francesco della Vigna-templomban természetnagyságon fölüli MADONNA in trono-ja teljes épségben megvan. E mű élénken emlékeztet CIMABUE és SYMONE MARTINI nagyszerű felfogására, mindazáltal a legkisebb részletekig gondos kivitelű.

A főntnevezett művészekhez csatlakozik irányzat szerint MICHAEL GIAMBONO; azonban sem a velencei akadémiában őrzött, sem a Riva gróf tulajdonában levő festményei nem nagy tehetség jeleit mutatják.

Ugyanakkor, ettől a műrégészeti iránytól eltérőleg, egyik velencei szigeten ily műiskola létesült, mely magasabb célok felé törekedett. Ezzel egyszersmind a művészetek történetének egy nevezetes tüeménye, illetőleg megoldatlan problémája merült föl. Az iskola legelső megalapítói valának egy olasz és egy német művész, a kik egy-egy művön állandóan együtt dolgoztak és egyáltalán meg nem állapítható, hogy melyik részlet az egyik, melyik a másiknak kezemunkája, valamint azt sem lehet sejtteni, hogy külön-külön melyik iskolából származtak. Aláírásuk: JOHANNES ET ANTONIUS DE MURIANO; az előbbi

még a DE ALAMANNUS függelékkal is el látva, a miből csak annyit lehet következtetni, hogy ANTONIUS elsőbbséget élvezett, a mi azonban működésükben ki nem deríthető.

Ismert legkorábbi művök MÁRIA megkoronáztatása, jelenleg Velencében az akadémia tulajdona. A mű fölfogása és beosztása a legnagyobb mérvben régies és egyháziisan ceremóniás; hanem azért az ábrázolt ünnepélyes jelenetet szilárd talajon és nem a mennyben játszattja le. Az előtér szalagján olvasható: JOANNES és ANTONIUS DE MURIANO MCCCCXXX. A festőietlen és lehetetlen kompoziciótól eltekintve, a kellemes részleteken örömet nyugszik meg a szem, a melyekben a szorgalmas kivitel a német művész kezevonásait sejteti. A rajzok némelyikében észrevehető a különbség.

És mégis bajosan lehetne a két művész működésének különbségeit kimutatni és beigazolni: mit festett a német, mit az olasz művész? Kinek érdeme a vázlat? Ujabb időben a RIEPENHAUSEN fivérek és nevezetesen GUFFENS és SWERTS belga művészek dolgoztak oly szoros közösségben, hogy maguk sem bírták megjelölni, hogy közülök kitől való egy-egy alak, részlet, sőt maga az egész kompozíció?

Lehet azonban, hogy JOHANNES és ANTONIUS-ra nézve több eredménnyel járt volna a nyomozás, ha modern restoratórök ennek útait jól el nem enyészítik. Nevezett társművészek a velencei S. Zaccaria-templom S. Terasio kápolnájában 1443. évben három oltárt festettek, melyek — sajnos — az átfestések által eredeti jellegükből sokat vesztek.

A főoltár FOSCÁRI HELENA és MORINA DONATO megrendelésére készült, MADONNÁ-t a gyermekkel ábrázolván.

A második mű Szt. Szabinát aranyos koronával, pálmával, könyvvel kezeiben, Szt. Jeromos és IKARIUS környezetében mutatja be. A harmadik művön a halott KRISZTUS látható, midőn anyja és az apostolok elsiratják.

A két művésznek ama nagy művén, mely a Carità iskolájából az akadémiájába került, — először nevezi magát JÁNOS németnek, a mi annyiban érdekes, hogy neve mindig az ANTONIUS-é előtt szerepel. A kép tárgya a szokásos trónoló MADONNA, szentekkel és angyalokkal.

Némán és feszesen, csukott szemekkel ül a Szt. ANYA a túlées csúcsíves trónon, fején nehéz koronával, mely alól fátyol terül szét és bő köpenybe burkoltan, jobbáiban könyvet, baljával a köpenyen álló meztelen gyermeket tartva. Négy babaszerű, törpe angyal tartja a baldachint, e mellé sorakozván a környező szentek alakjai. Az egész csoport velencei csúcsíves csarnokokban van elhelyezve. A MADONNA lábvánkósára van írva: 1446. JOHANNES ALAMANNUS, ANTONIUS DE MURIANO P. A mozdulatok és cselekvény teljes hiánya dacára is hatalmas benyomást tesz e mű a természetfölüli alakok méltóságteljes nyugalma és stíljének úgy alakban, mint színben nyilvánuló egyszerűsége által. Mindazáltal vonzónak nem nevezhető. Ellenben bírja ezt a páduai S. FILIPPO oratoriumának hasonló tárgyú festménye,

melynek kisebb méreteinél fogva bizonynyal csak egyik mester volt a készítője.

A mű rajzának stílje azonos az akadémiában lévő nagy festményével; de a színek melegebbek, a kivitel sima, lágy, a MADONNA feje megragadóan szép. Hasonló közösségben dolgoztak még együtt, egyideig ANTONIUS és BARTHOLOMÄUS MURANO. Bizonyosága ennek a bolonyai gyűjteményben lévő, MADONNÁ-t ábrázoló oltárkép. 1451-ből való Szt. PÉTER megdicsőülése, mely a páduai gyűjteményben van: 1459-ben szerepel először BARTHOLOMÄUS egy jelentéktelen művel, mely S. CAPISTRANO-t ábrázolja (jelenleg a párisi MUSÉE NAPOLEON III. tulajdona), 1464-ben festé meg ANTONIO névszentjének képét (ez idő szerint a LATERAN gyűjtemény tulajdona), mely még kevesebb műbecsrel bír.

VEGYESEK.

A TIZ SZOBOR. A szobrok helyére és elkészítésére a következő végleges megállapodások történtek: A körtéren négy szobrot állítanak fel és pedig: ZRINYI MIKLÓS-ét, készíti RÓNA JÓZSEF, PÁLFFY MIKLÓS-ét, készíti SZÁRNOVSZKY FERENC, BETHLEN GÁBOR-ét, készíti ifj. VASTAGH GYÖRGY és BOCSKAY ISTVÁN-ét, készíti HOLLÓ BARNABÁS. Ezek a szobrászok szerződés szerint egyenkint 20.000 frtot kapnak a szobor elkészítéseért és fölállításaért. A Népszínház előtt lesz TINÓDY SEBESTYÉN szobra, melyet BEZERÉDY GYULA szobrász készít el a szerződésben kikötött 24.000 forintért. JANKOVICS GYULA 26.000 forintot kap Szt. GELLÉRT szobrának elkészítéseért. A szobor a Gellérthegy alján fog állani. Az Attila-úton fölállítandó ANONYMUS szobráért LIGETI 20.000 frtot kap. A szobrászok a szerződésben kikötött összegekért kötelesek a szobrokat a leleplezésre teljesen készen, a fölállítás körül fölmerülő összes költségeket is beleértve, a kijelölendő helyre szállítani.

TREFORT ÁGOSTON emlékszobra. WLASICS GYULA vallás- és közoktatásügyi miniszter STROBL ALAJOS által elkészíttette egyik, különösen a képzőművészetek terén elévülhetetlen érdemeket szerzett hivatal-

beli elődjének, néhai TREFORT ÁGOSTON vallás- és közoktatásügyi miniszternek márvány-mellsobrát. A szobrot, mely már készen áll STROBL műtermében, rövid idő alatt fölállítják és ünnepélyesen leleplezik a mesteriskola kertjében.

KÖZSÉGHÁZ ÉPÍTÉSÉT a csanádmegyei Lele község határozta el.

KÖZVÁGÓHIDÉPÍTÉS. Szatmár-Németi város közönsége új közvágóhidat építtet.

KISDEDÓVÓDÁK ÉPÍTÉSE van kilátásba véve Ó-Budán. A mérnöki hivatal már utasított, hogy e célból készítse el a tájékoztató terveket.

MENHELY ÉPÍTÉSÉT hajléktalanok részére tervez a főváros és a mérnöki hivatal e célra a Ranolder- és Telep-utcák között fekvő 700 □-öl nagyságú telket hozta javaslatba.

ÉPÍTÉSZETI KIÁLLÍTÁS. Az építőegyesület mű- és középítési szakosztálya elhatározta, hogy a tél folyamán retrospektív építészeti kiállítást rendez, a melyen a régiebb mesterek munkáit állítják ki.

KOSSUTH LAJOS MAUZOLEUMÁRA és szobrára eddig 354.555 forint gyűlt össze. A fővárosi képzőművészeti bizottság megállapította a mauzoleum helyét s elhatározta, hogy a mauzoleum tervére pályázatot hirdet, a melyben csak hazai művészek vehetnek részt. A pályázati feltételek megállapítására HEUFFEL ADOLF-OT, STEINDL IMRÉ-t*) és STROBL ALAJOS-t küldötték ki.

A KÁROLYKASZÁRNYA TELKÉNEK szabályozásáról a beadott pályatervek felett meghozta ítéletét és az 1000 forintos első díjat a «Hoc» jeligéjű, az 500 forintos második díjat a «Való és ábránd» jeligéjű tervnek ítélte oda. A «Hoc» tervezője ZUSCHMANN JÁNOS, a «Való és ábránd»-é pedig PALÓCI ANTAL. A két terven kívül megvételre javasolja zsűri a Váci-körút tengelyében, a «Hausman», a «Géniusz» és az «Ad astral II.» jeligés terveket. Az első díjat nyerte «Hoc» jeligés pályaterv a városháza főhomlokzatát a Károlykörütra építi. A városháza két oldalán tizenhét öles utcák bonyolítják le a forgalmat. A városháza hátsó homlokzata előtt harminchat öl széles parkot épít. Az evangélikus templom a Deák-téren épül, az iskola és paplakás a szomszédos telken. A Gránátos-utcából széles utat visz a Kigyó-térig.

NÉMET MŰVÉSZEK OTTHONA FIRENZÉBEN. Egy gazdag német ismeretlen hölgy, a ki már, mint mondják, eddig is rendkívül sokat tett a hazájabeli művészek érdekében, legutóbb elhatározta, hogy Firenzében a német művészek számára egy 250,000 márka értékű otthont alapít. Ez az otthon olyasféle lesz, mint az, mely Rómában a francia művészek számára már évek óta fennáll.

INGYENES BELÉPÉST a műcsarnokba határozta el a képzőművészeti társaság. Egyhangú határozattal kimondotta, hogy a december hó elsején megnyíló téli kiállításon próbaképen minden vasárnap déli 12 órától délután 4 óráig ingyenes belépést és ingyenes ruhatárt engedélyez a városligeti Műcsarnokban, hogy ez által azoknak is, a kiknek anyagi viszonyai még a vasárnapokon eddig szedni szokott

*) A pályázók el lehetnek készülve „finom“ kritikára ennél az úrnál.

20 krajcárnyi belépődíjat sem birják el, de azért a művészet iránt érdeklődnek, alkalmat adjon a kiállítás megtekintésére. — Nagyon helyes intézkedés!

A KÉPZŐMŰVÉSZET RENDEZÉSE. WCLASSICS GYULA vallás- és közoktatásügyi miniszter értekezletet fog összehívni, a melynek célja lesz véleményt mondani arról, hogy: 1. Az országos képzőművészeti tanács fentartandó-e vagy nem?*) S ha igen, jelen szervezetében-e vagy más alapokon újjászerveve? 2. A képzőművészeti oktatással foglalkozó intézmények mily elvek alapján lennének kiegészítendőek oly irányban, hogy a magyar művésznövendékek legmagasabb kiképeztetésüket is itthon nyerhessék?

ÚJ LEVÉLBÉLYEGEK. Az új levélbélyegek rajzára pályázott minták közül a képzőművészeti tanács bíráló bizottsága négy rajzot választott ki, a melyeket kivitelre ajánlott. A kereskedelmi miniszter azonban a tanács javaslatát technikai és egyéb okokból nem fogadta el és elhatározta, hogy újabb pályázatot hirdet. Ez azonban, mint most értesülünk, nem történt meg, hanem a kereskedelmi miniszter az állományomda igazgatójával egyetértőleg úgy oldotta meg a kérdést, hogy két rajzot: BÖHM JÁNOS-ét és a PAP HENRIK-ét egyesítette s ebből a két tervből csináltatja meg az új bélyegeket, melyeket nemsokára forgalomba is fognak hozni. — Helyesen is tette a miniszter, mert a képzőművészeti «tanács» véleményét sem a miniszter, sem más valaki komoly számba nem veheti.

ÚJ OLASZ MŰVÉSZI EGYESÜLET. Firenzében nemrég 900.000 lira alaptőkével társulat alakult, mely Olaszország művészetét és műiparát azzal akarja föllendíteni, hogy a külföld nagyobb városaiban kiállítási és eladási helyeket létesít.

ISKOLA ÉPÍTÉS. Baranya vármegyebeli Boda község előljárósága egy új iskola építését határozta el. A terveket DÖMÖTÖR ALFRÉD kir. mérnök készítette és az építést kora tavasszal kezdik meg.

*) Mostani alakjában és mostani tagjaival semmicsetre sem!

ERDŐGONDNOKSÁGI ÉPÜLET. A m. kir. erdőkincstár Zólyom—Lipcén második erdőgondnokságot létesít. Az új erdőgondnokság épületének felállításához a szükséges telek már megvétetett, de a ház csak tavasszal fog felépülni.

ISKOLÁK ÉPÍTÉSE az ország különböző vidékein. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter a tanügy állapotán segítő, az ország különböző vidékein községektől és felekezetektől mintegy 196 iskolát vett át állami kezelésbe és elhatározta, hogy ezeknek az iskoláknak megfelelő épületet fog emeltetni. E 196 iskola felépítésére, illetőleg átalakítására mintegy 1,000,000 forint szükségeltetvén, a miniszter törvényjavaslatot nyújtott be, melyben ennek az összegnek engedélyezését kéri. Az építkezéseket a miniszter a lehető legrövidebb idő alatt akarja végrehajtatni.

KÖZRAKTÁRAK ÉPÍTÉSE. A m. kir. államvasutak kezdeményezésére a «Magyar Leszámitoló és Váltóbank» helyiségeiben alakuló közgyűlés volt, a melyen 1.000,000 korona tőkével megalakították a «Fiumei közraktár részv. társaságot». Az új társaság célja a magyar kikötő fejlődése érdekében közraktárakat építtetni és a közraktár-üzletet a magyar államvasutak részéről szerződésileg biztosított raktárterületeken fejleszteni.

HIDÉPÍTÉSEK. A kereskedelmi miniszter 1899. évi költségvetésébe hidépítési célokra a következő tételek vannak felvéve: a trencsényi Vághid építésére 99,950 frt, a szeretfalvi vashid létesítésére 40,000 frt, a Fekete-Kőrösön építendő vashidra 73,000 frt, a Garamhid létesítésére 38,000 forint, a sió-sárvízi csatornán létesítendő vashidra 31,000 frt, a Szatmármegyében építendő Lápospatak hidra 36,000 frt, a lipótmegyei Radnica patakhidra 28,000 frt, a varasdi Drávahidra 5000 frt és a varasdi partbiztosítási munkálatokra 35,000 frt.

FÜRDŐÉPÍTÉS Kolozsvárott. A kolozsvári aut. orth. izr. hitközség 17,103 frt 46 kr. költséggel korszerű fürdőt építtet.

A VILÁG LEGNAGYOBB TERME. RAULIN francia építész megbízta egy konzorcium, hogy az 1900. évi párisi világkiállításra tervezzen oly épületet, melynek egyetlen terme fölülmulja az eddig létezők nagyságát. Az építész már be is fejezte a

monstre-terem tervezetét. A teremben 12—15,000 ülőhely lesz. Öt amphiteatrális modorban tervezett emeletet építenek benne. A tetejét hatalmas oszlopok tartják. Hat nagyméretű kapuja van és ezek mindegyikéhez széles lépcsők vezetnek fel. A karzaton az ülőhelyek ötféle magasságban hátrafelé emelkednek. Minden fokon 1500 ülőhely van. A padsorok egész a köralakú szinpadig érnek, melynek átmérője 90 méter. Ez lesz a föld legnagyobb szinpada és az építéséhez nemsokára hozzáfognak.

TERMÉNY ÉS ÁRURAKTÁRT építtet Mezőtúron a mezőturi takarékpénztár 50,000 forint költséggel.

MEGÉRDEMELT ELISMERÉS. A porosz császár a porosz technikai főiskolák három képviselőjét az urakházába hívta meg. Mikor leszünk mi ilyen úton?!

KÖZSÉGHÁZAT építtet Csépa jásznagykunszolnokvármegyei község 6989 frt 21 kr. költséggel.

TESLÁT, Amerikában élő híres hazánkfiát, mióta a nagy frekvenciájú áramokkal végzett gyönyörű kísérleteit megismertette, folyton foglalkoztatta kedvenc eszméje, hogy az elektrosztatikus jelenségek tüne-
ményszerű hatásait a praktikus igények szolgálatában értékesítse. Újabban a szabaldalmaknak egész seregével lépett fel, melyek mind oly árammegszakítóra vonatkoznak, mely a kisülése alkalmával a gyorsan váltakozó áramot létrehozó kondenzátor áramkörébe iktatva, azt gyorsan nyitja és zárja, a nélkül, hogy szikra-képződésre adna alkalmat. Eddig ugyanis a gyorsan váltakozó áramot úgy hozta létre, hogy egy külső áramkörbe bekapcsolt kondenzátortól egy szikraközt ágaztatott el, melyben ha a feszültség kellő emelkedésekor átcsapott a szikra, a keletkező ívnek aránylag kis ellenállása a kondenzátor áramkörét zárta és így a gyorsváltakozású kisülés megtörténhetett; de az oszcilláló áramok váltakozásainak gyorsaságát és tartósságát az ív ellenállása mégis eléggé befolyásolta, hogy a hatás ne legyen igen kedvező. Az újabb apparátusokban az áramkör megszakítása nem — hogy úgy mondjuk — önműködően, a léghöz helyreállítása által, hanem motorikus erővel és rendkívül gyors egymásutánban történik. A zárlat létrehozására forgó edénybe

helyezett higanyt használ, mely a centrifugális erő hatása alatt a külső felülethez símul, míg egy könnyebb hydrokarbon réteg beljebb marad. Egy kinyúló végekkel ellátott kerék fogai a higanyban áramzárlatot, vagy szakítást hoznak létre ennek forgása közben, míg az érintkező vezetőrészek közé nyomuló, erősen izoláló folyadék a szikraképződést redukálja. Egy másik elv abban áll, hogy egy forgó felület lenyuló fogai és valamely módon az utóbbiakhoz csapott higanycseppek közt idézi elő gyors egymásutánban az áramzárást és szakítást.

A BUDAPESTI BELVÁROSI TEMPLOM eltoltására ajánlatot tett a fővárosi tanácsnak BOBULA JÁNOS építész, mint megbízottja az amerikai építészeknek, a kik e célból nemsokára Budapestre jönnek.

ÖSSZEDÜLT HÁZ. A pozsonyi orthodox zsidó hitközségnek háromemeletes új iskolája, melynek építése már a befejezéshez közeledett, október hó 20-án este

óriási robajjal beomlott. A 80.000 forintos épületet oly — hír szerint — gyöngye alapokon emelték, hogy nem bírta meg a tetőzetet, mely áttörve az összes emeletet, a földszintre zuhant.

ELŐADÁSOK A MŰVÉSZI IPARRÓL. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum-ban WCLASSICS GYULA közoktatásiügyi miniszter kezdeményezésére a művészi iparról magas színvonalú ingyenes előadási sorozatot tartanak. Az előadások mutatóanyag kíséretében a délutáni órákban lesznek. A múzeum javadalmának emelése következtében lehetővé vált a gyűjteményeket a télen az általános óhajtásnak megfelelően, délután, illetőleg este, villamos világítás mellett is megnyitni a közönség számára a hét bizonyos napjain.

CHOPIN SZOBRA. Párisban a Park Monceau-ban legközelebb szobrot emelnek CHOPIN-nak, a világhírű lengyel zeneköltőnek. A szobor kivitelét DUBOIS, francia szobrászművészre bízták, a ki 1899-ben már el is készül a művel.

TERVPÁLYÁZATOK.

HATÁRIDŐ MEGHOSSZABBÍTÁS. A pesti izr. hitközség pályázatot hirdetett az V. ker. építendő templomának tervezésére 1898. évi november hó 15-iki határidővel. A tervpályázatban résztvenni óhajtó építésszek azonban arra kérték a hitközséget, hogy e határidőt hosszabbítaná meg. A hitközség az előterjesztésnek helyt adva, a pályázati határidőt 1899. február 1. d. u. 6 óráig meghosszabbította.

A BORSOD MISKOLCI HITELBANK részvénytársaság Miskolcon Széchényi-utca 75. sz. a fekvő telken egyemeletes banképületet szándékozik emelni. Az építkezési tervek és költségvetésre pályázatot hirdet. Kívánatlik homlokzat, földszinti és emeleti alaprajz, keresztmetszet és a helyi árakra alapított részletes költségvetés. A jelíggel s zárt borítékban a tervező nevével

ellátandó tervek és fenti kiegészítő részei f. 1898. december 15. napjának déli 12 órájáig alólirt bankhoz küldendők. A beérkezett munkálatok közül a bank igazgatósága szabadon választhat. (Persze mint szaktekintély!) A neki megfelelő 600 koronával díjazza,¹⁾ a melyért azon munkálat a bank korlátlan tulajdonává lesz és a bank jogosult annak alapján a tervező külön díjazása nélkül építeni.²⁾ Az el nem fogadott művekért díj nem jár.³⁾ A tervkészítéshez vázlatrajz és a kívántak leírása a jelentkezőnek megküldetik.

¹⁾ Igen sovány díjazás biz ez! Mi legyen a 300 frttal megfizetve? a munka (de nem is a szellemi) vagy pedig a papiros?

²⁾ Reméljük, hogy a tervezők ezt a bolond kikötést vissza fogják utasítani.

³⁾ Nagyon méltányos!

A SZERK.

Pályázati hirdetés.

A vonalainkon 1899. évben, esetleg a következő 1900. és 1901. évben szükségendő különféle pályafentartási fák szállítását biztosítani óhajtván, azok szállítására nyilvános pályázatot hirdetünk.

Az ajánlatok f. évi november hó 19-ig az üzletvezetőségünk-nél (Teréz-körút 62. sz. I. em. 5.), a bánatpénz pedig ugyanott a gyűjtőpénztárnál november hó 18-ig teendő le.

A részletes pályázati feltételek, nemkülönben a megközelítőleg szükséges mennyiségekről szerkesztett jegyzékek s ajánlati űrlapok általános osztályunkban (Teréz-körút 61. sz. I. em. 8. sz. alatt), valamint az összes kereskedelmi és iparkamaráknál megtekinthetők és ugyanott megszerezhetők.

Budapest, 1898. évi október havában.

Az üzletvezetőség.

(Utánnomás nem díjazatik.)